

Het opvangcentrum door kinderen

Een instrument om de beleving van kinderen die in een opvangcentrum verblijven te verkennen en te begrijpen.

www.kdg.be

**KdG
Research**
Karel de Grote Hogeschool

Colofon

“Het opvangcentrum door kinderoogen”.

Een belevingsinstrument ontwikkeld in het kader van het AMIF-project “Verspreiden en operationaliseren van de visie op opvang en begeleiding van kinderen en gezinnen in het opvangnetwerk” (AMIF 093-125 / 2023-2025) in opdracht van Fedasil en in samenwerking met het Rode Kruis, Croix Rouge en Caritas.

Meer informatie over het project vind je op de website **‘Kind zijn in een asielcentrum’**

Dit belevingsinstrument bouwt verder op het onderzoek “Onderweg met kinderen op de vlucht”. (van Daele & Piessens, 2021a, 2021b), gebruikt de principes uit de “Visietekst Begeleide kinderen & gezinnen in de asielopvang” (Fournier, Van Acker, & Geldof, 2022) en legt de link met het analyse-instrument “Hoe kindvriendelijk is je asielcentrum?” (Fournier et al., 2024)

Verwijzing

“Het opvangcentrum door kinderoogen”,
Piessens, An & van Daele, Siska (2025).
KdG Hogeschool, Onderzoekscentrum
Pedagogie in Praktijk

Foto's: © Onderweg, Onderzoekscentrum
Pedagogie in Praktijk, KdG Hogeschool.
Sommige foto's zijn gemaakt door Filip Van Roe.
De foto's mogen niet hergebruikt worden
zonder toestemming.

Coverfoto: © Filip Van Roe
Vormgeving: Shtick
ISBN: 9789491571145

Het opvangcentrum door kinderoogen

Een instrument om de beleving van kinderen die in een opvangcentrum verblijven te verkennen en te begrijpen.

Inhoudstafel

Waarom dit belevingsinstrument?.....	7
Uitgangspunten: veerkrachtige kinderen en dragers van rechten	8
Wat betekent dat voor begeleiders in een centrum?	9
Hoe kan je dit instrument gebruiken?	9
Een eerste oefening in perspectiefname: laat je rondleiden in het centrum door een kind.....	10
De activiteit	10
Vragen	10
Wat houdt kinderen in een opvangcentrum bezig?	11
Spelen en vrije tijd.....	12
Lees en bekijk verhalen over spelen en vrije tijd	12
Spelen en vrije tijd als thema in een opvangcentrum.....	12
De beleving van spel en vrije tijd in het opvangcentrum onderzoeken	13
Link met het analyse-instrument	13
Zal ik een eigen huis hebben?	14
Lees en bekijk dit verhaal over ‘aankomen’.....	14
In het opvangcentrum	14
De beleving van ‘de procedure’ in het opvangcentrum onderzoeken.....	15
Link met het analyse-instrument	15
Vriendschappen	16
Lees en bekijk dit verhaal over vriendschappen.....	16
In het opvangcentrum	16
De beleving van vriendschappen in het opvangcentrum onderzoeken.....	17
Link met het analyse-instrument	17
Conflicten	18
Lees en bekijk dit verhaal over ‘conflicten’	18
In het opvangcentrum	18
De beleving van conflicten tussen kinderen in het opvangcentrum onderzoeken	19
Link met het analyse-instrument	19
Steun van volwassenen	20
Lees en bekijk dit verhaal over de rol van begeleiders en leerkrachten	20
De rol van begeleiders in en buiten het opvangcentrum.....	20

De beleving van de rol van volwassenen in het opvangcentrum onderzoeken	21
Link met het analyse-instrument	21
Tools om de beleving van kinderen in kaart te brengen.....	22
Wat is 'de beleving' van kinderen?.....	22
Aandachtspunten om de beleving van kinderen in kaart te brengen.....	23
Wie doet dit werk samen met de kinderen?.....	23
Methode: een rondleiding in het centrum door een kind	24
De activiteit.....	24
Wat doe je achteraf met de informatie?.....	24
Begeleidingstips	25
Materiaal.....	25
Methode: een onderwerp verkennen aan de hand van een verhaal	26
De activiteit.....	26
Wat doe je met de informatie?	26
Begeleidingstips	27
Materiaal.....	27
Methode: een gesprek tijdens een activiteit met de handen	28
De activiteit.....	28
Wat doe je met de informatie?	28
Begeleidingstips	29
Materiaal.....	29
Methode: photovoice.....	30
De activiteit.....	30
Wat doe je achteraf met de informatie?.....	30
Begeleidingstips en materiaal	31
Resultaten tonen: laat de muren spreken.....	32
Meer informatie.....	32
Hoe begin je eraan?	33
Begeleidingstips	33
Bibliografie	34

Waarom dit belevingsinstrument?

Waar spelen kinderen in het opvangcentrum? Waar vinden ze rust- en schuilplekken? Wat vinden ze fijn in het centrum? Bij welke begeleiders zoeken en vinden ze troost? Wat vinden ze uitdagend? Wat vinden ze gevaarlijk? Waar maken ze hun huiswerk? Kunnen ze een computer gebruiken als ze die nodig hebben? Hebben ze speelplekken en speelmateriaal? Hebben ze vrienden? Kunnen ze vrienden uitnodigen in het centrum? Kunnen ze contact houden met vrienden uit hun land van herkomst? Waar eten ze? Wat vinden ze lekker?

Dit belevingsinstrument nodigt je uit om het leven in het opvangcentrum te bekijken door de ogen van de kinderen die er verblijven. Het instrument maakt deel uit van de materialen die ontwikkeld zijn om de visie over een kind- en gezinsvriendelijke asielopvang¹ te operationaliseren en uit te rollen. Kind- en gezinsvriendelijke opvangcentra zijn plaatsen waar kinderen (tussen 0 en 18 jaar) zich veilig voelen, zowel in hun gezin als in de opvang, én waar hun kansen tot ontplooiing en ontwikkeling maximaal zijn.²

Dit instrument zoomt in op het perspectief van kinderen. Het instrument kan je gebruiken naast het analyse-instrument “Hoe kindvriendelijk is je asielcentrum?”³ Dat analyse-instrument concretiseert de visie over een kind- en gezinsvriendelijke asielopvang in een set vragen en criteria. Het analyse-instrument laat toe om een screening of zelfscan te maken van de huidige situatie in een opvangcentrum.

Dit belevingsinstrument laat toe om het perspectief van kinderen en jongeren samen met hen te verkennen.

Waar het kan, vind je een link tussen thema's uit het analyse-instrument en dit belevingsinstrument. Dit instrument is echter geen kinderversie van het analyse-instrument. Wel reikt het manieren aan om je in te leven in hoe kinderen het opvangcentrum beleven.

Voorbeeld

Veiligheid is een bouwsteen van kind- en gezinsvriendelijkheid. Meerdere vragen van het analyse-instrument gaan over ‘veiligheid’. Sommige vragen gaan over de infrastructuur, andere vragen gaan over procedures, of over de gedeelde visie in een team.

¹ AMIF-project “Verspreiden en operationaliseren van de visie op opvang en begeleiding van kinderen en gezinnen in het opvangnetwerk” (AMIF 093-125 / 2023-2025) in opdracht van Fedasil en in samenwerking met het Rode Kruis, Croix Rouge en Caritas.

² (Fournier, Van Acker, & Geldof, 2022; Fournier et al., 2024)

³ (Fournier et al., 2024)

Dit belevingsinstrument reikt de methode van de ‘rondleiding door kinderen’ aan. Daarin kunnen kinderen vertellen over de plekken die zij veilig of net onveilig vinden.

Je duikt dus in de leefwereld van kinderen. Kindvriendelijkheid in een opvangcentrum betekent immers niet alleen dat er zorg geboden wordt aan kinderen, maar ook dat die zorg rekening houdt met hun ideeën, opvattingen en beleving.

Uitgangspunten: veerkrachtige kinderen en dragers van rechten

Het instrument vertrekt van enkele uitgangspunten uit de visietekst ‘Begeleide kinderen en gezinnen in de asielopvang’.⁴

Een **eerste uitgangspunt** is dat **kinderen** beschouwd worden als **veerkrachtige actoren**.⁵ Ze ondergaan de asielopvang niet passief, maar treden actief in interactie met hun omgeving en dragen bij aan de vormgeving ervan. Kinderen zijn dus niet louter ‘volwassenen-in-wording’; ze nemen hier en nu volwaardig deel aan het leven.

Voorbeeld

In sommige centra omzeilen kinderen bijvoorbeeld de toegangsregels tot een fitnessruimte of een computerruimte. Daarmee houden kinderen (soms geholpen door hun ouders) zich niet aan de regels. Inzicht in de beleving kan helpen dit gedrag te begrijpen als ‘een manier om toegang te zoeken tot een vrijetijdsmogelijkheid’. Daar zijn de kinderen immers vaak naar op zoek.⁶

Het actorschap van kinderen is echter niet absoluut. Anders gezegd, niet alles kan herleid worden tot een keuze. Kinderen kunnen hun actorschap slechts uitoefenen in relatie tot de samenleving en de mogelijkheden die ze krijgen.⁷ Het bovenstaande voorbeeld illustreert dat.

Op het eerste zicht houden de kinderen zich niet aan de regels. Maar vanuit hun perspectief heeft dat gedrag wel betekenis en is het begrijpelijk.

Het actorschap van kinderen is evenmin aan leeftijdsgrenzen gebonden. Dat blijkt uit het gewicht dat het thema ‘procedure’ inneemt in het leven van vele kinderen in een opvangcentrum.

In opvangcentra zijn kinderen intens bezig met de vraag wie er ‘een huis’ zal krijgen en of andere kinderen en hun gezinnen een ‘ja’ of een ‘nee’ te horen kregen. Ze leven mee met andere kinderen en zijn soms verontwaardigd. Ze begrijpen niet altijd de reden voor een bepaalde beslissing en hebben het moeilijk met de verschillende snelheden waarmee dossiers vooruitgaan. Ze maken zich zorgen over die procedurele kwesties en willen op hun manier bijdragen aan een goede oplossing.⁸

Een **tweede uitgangspunt** is dat **kinderen rechten hebben**, zoals onder meer vastgelegd is in het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.⁹ Dit belevingsinstrument zet vooral in op de participatierechten: net als andere kinderen hebben kinderen op de vlucht het recht om gehoord te worden en een mening te vormen over wat hen aanbelangt (gekend als de participatierechten). Bovendien hebben ze recht op goede voorzieningen en bescherming (gekend als provisie- en protectierechten). Wat als goede voorzieningen wordt beschouwd, is vastgelegd in wettelijke kaders en richtlijnen voor een kind- en gezinsvriendelijke opvang. Het is echter ook van grote waarde om het perspectief van kinderen op die voorzieningen in beeld te brengen.

Het recht op onderwijs en de leerplicht zijn bijvoorbeeld belangrijke thema’s voor de kinderen. Velen hechten waarde aan vriendschappen, op school, in het centrum en in hun land van herkomst. Sommige kinderen vinden pas aansluiting op school als ze een vriend gevonden hebben. Voor sommige kinderen is ondersteuning in die zoektocht naar ‘een vriend’ een grote stap in hun inbedding op school.¹⁰

4 (Fournier, Van Acker, & Geldof, 2022)

5 (Fournier et al., 2024)

6 Voorbeeld uit Onderweg, (van Daele & Piessens, 2021b)

7 (van Daele & Piessens, 2021b)

8 Voorbeeld uit Onderweg, (van Daele & Piessens, 2021b)

9 (UN Commission on Human Rights, 1990)

10 Voorbeeld uit Onderweg, (van Daele & Piessens, 2021b)

Wat betekent dat voor begeleiders in een centrum?

Dit roept de vraag op hoe een opvangcentrum met die informatie moet omgaan.

De beleving van kinderen onderzoeken houdt in dat je probeert te begrijpen hoe hun leefwereld eruitziet, welke dagelijkse ervaringen ze hebben, hoe ze de werkelijkheid beleven en mede vormgeven. Inzicht in de beleving van kinderen is een waardevolle bron van kennis, naast andere bronnen, en de uitdaging is om deze niet onmiddellijk vanuit een volwassen kader te beoordelen.

Inzicht in de beleving van kinderen levert allereerst belangrijke informatie op. Het verrijkt de informatie die met het analyse-instrument ingezameld wordt en draagt bij aan een multi-actor perspectief op een kind- en gezinsvriendelijke opvang. Bovendien kan inzicht in de beleving van kinderen aanleiding geven tot concrete interventies in het centrum. Wat je hier echter niet vindt, zijn kant-en-klare 'oplossingen' of antwoorden voor de besproken onderwerpen. Die antwoorden moeten immers voortkomen uit de keuzes die elk centrum zelf maakt.

Net zoals dat geldt voor het analyse-instrument, kunnen inzichten in de beleving van kinderen als hefboom dienen voor beleidskeuzes en investeringen die bijdragen aan een kindvriendelijke opvang.

Toch zit er wel een keuze in dit instrument. Het vertrekt van een rechtenbenadering, net zoals de andere instrumenten die uitgewerkt zijn in dit AMIF-project. De beleving van kinderen geeft inzicht in hoe, waar en wanneer ze wel of niet tot hun recht komen of hun rechten (niet) kunnen uitoefenen. Voor die rechten zijn kinderen afhankelijk van goede voorzieningen, systemen van volwassenen die op een kindvriendelijke manier omgaan met kinderen. Ouders zijn de eerste opvoeders, maar ook ouders moeten beroep kunnen doen op goede voorzieningen en systemen. Een opvangcentrum is een collectieve woonomgeving. Om op dat niveau in te spelen, zijn medewerkers in het opvangsysteem aan zet.

Hoe kan je dit instrument gebruiken?

Het **tweede deel** van het instrument schetst aan de hand van enkele concrete onderwerpen wat kinderen in een opvangcentrum zoal bezig houdt. Het is geen catalogus van alle thema's waarover kinderen vertellen, maar geeft een overzicht van enkele onderwerpen die telkens terugkeren in verhalen van kinderen. Voor elk onderwerp staan enkele mogelijke vragen opgesomd om de beleving van kinderen in jouw centrum in kaart te brengen.

Het **derde deel** van het instrument bevat enkele methodische fiches. Je krijgt concrete tools aangereikt om samen met kinderen hun beleving in kaart te brengen, op manieren die voor hen leuk, begrijpelijk en hanteerbaar zijn. Die methodieken kan je voor verschillende onderwerpen gebruiken. Elke methode is uitgetest in onderzoek met kinderen in opvangcentra en is bruikbaar in een meertalige context.

Net zoals voor het analyse-instrument "Hoe kindvriendelijk is je asielcentrum", geldt hier dat elk team zelf beslist wat het wil onderzoeken, afhankelijk van de aanwezige mentale ruimte en beschikbare tijd.

De beleving van kinderen in kaart brengen, vraagt tijd en ruimte. Dat vormt misschien een belemmering. Het kan ook erg leuk, inspirerend, hartverwarmend en energiegevend zijn.

Daarom begint de rest van het belevingsinstrument met een uitnodiging: laat je eens rondleiden in je opvangcentrum door een kind. Of beter nog. Laat je door twee kinderen (afzonderlijk van elkaar) rondleiden. En stel je nadien de vraag: Wat weet je nu meer of anders over het opvangcentrum?

Laat je rondleiden in het centrum door een kind

De activiteit

Vraag een kind om je een rondleiding te geven in het centrum. Op volgende manieren kun je de vraag concreter maken :

- Kun je me vijf plekken tonen die je fijn vindt in het centrum?
- Kun je me vijf plekken tonen die je niet fijn vindt in het centrum?
- Waar speel je graag in het centrum?
- Waar kom je liever niet in het centrum?
- ...

Meer info vind je in de methodische fiche 'rondleiding'.

Vragen

- Wat heeft je verrast?
- Wat wist je nog niet?
- Wat wist je wel al?

Wat houdt kinderen in een opvangcentrum bezig?

Kinderen die in een opvangcentrum leven zijn kinderen zoals andere kinderen, maar leven in bijzondere omstandigheden en hebben een uitzonderlijke voorgeschiedenis. Hun beleving weerspiegelt daarom zowel het 'gewone' als het 'buitengewone'. Ze zijn bezig met spelen, vrienden en school en maken al eens ruzie met vrienden of met broers en zussen, maar ze zijn ook bezorgd over de asielprocedure en over de vraag of ze ooit 'een huis' zullen hebben. Velen zijn bezorgd over hun ouders en ander familieleden. Sommige kinderen dragen traumatische ervaringen met zich mee, terwijl anderen worstelen met lastige conflicten binnen het centrum.

Dit belevingsinstrument nodigt je uit om te luisteren naar wat kinderen zelf vertellen over hun leefwereld in een opvangcentrum. Het voordeel hiervan is dat het je helpt om snel en direct de beleving van de kinderen in een specifiek centrum in kaart te brengen. Het vraagt echter wel een extra inspanning om verbanden te leggen met de inzichten uit het analyse-instrument "Hoe kindvriendelijk is je asielcentrum?"¹¹ Om die oefening te ondersteunen, zijn de mogelijke verbanden met het analyse-instrument per onderwerp opgenomen.

De onderwerpen die hierna aan bod komen, zijn in belevingsonderzoek op de voorgrond gekomen. Ze zijn deel van de kinderen hun leefwereld. Sommige kinderen kunnen zich met weinig moeite redden, anderen hebben ondersteuning nodig. Ouders hebben daar een rol in te spelen, maar dit instrument gaat ervan uit dat een opvangcentrum ook een rol kan spelen in kansen voor kinderen te creëren. Kansen in thema's zoals veiligheid en onderwijs, maar even goed in thema's zoals vriendschappen, speelkansen, rustplekken enzovoort.

Op volgende pagina's lees je over enkele onderwerpen uit de leefwereld van kinderen in een opvangcentrum. Per onderwerp is een verwijzing naar de website 'Onderweg'¹² opgenomen. Daar vind je verhalen van kinderen in andere opvangcentra, inspiratie om de beleving van kinderen over dit thema zelf te onderzoeken, evenals suggesties om verbanden te leggen met thema's uit het analyse-instrument.

11 (Fournier et al., 2024)

12 (van Daele & Piessens, 2021a)

Spelen en vrije tijd

“Overall ter wereld spelen kinderen. In spel kunnen verschillende leeftijden en culturen elkaar ontmoeten. Ook in een opvangcentrum neemt spelen een belangrijke plaats in.”¹³

Spelen is iets wat kinderen ‘gewoon doen’, het hoort bij hen. Het recht op ‘vrije tijd, rust en spel’ is verankerd in Artikel 31 van het Kinderrechtenverdrag. In spel verwerken kinderen informatie, of oefenen ze een nieuwe vaardigheid. Voldoende rijke speelkansen versterken kinderen in hun ontwikkeling. Kinderen zoeken zowel bekende herhaling als uitdaging op in spel. En er is een grote diversiteit in wat kinderen leuk vinden.

Lees en bekijk verhalen over spelen en vrije tijd

In het verhaal ‘spelen’ op de website ‘Onderweg’ krijg je een inkijk in wat kinderen vertellen en tonen over spelen in het opvangcentrum. In de bibliotheek op dezelfde website staan ideeën om op dit thema in te spelen.

Het verhaal ‘naar buiten’ neemt je mee naar de betekenis die activiteiten buiten de deuren van het opvangcentrum voor kinderen kunnen hebben.

[Hier vind je het verhaal ‘spelen’ op de website Onderweg.](#)

[Hier vind je het verhaal ‘naar buiten’ op de website Onderweg.](#)

Spelen en vrije tijd als thema in een opvangcentrum

In het opvangcentrum

‘Kinderen spelen overall,’ wordt weleens gezegd. Maar dat wil niet zeggen dat ze altijd en overall leuk of veilig kunnen spelen. Volwassenen, zowel medebewoners als begeleiders, vinden niet alle spel aangenaam of gepast. Om echt goed tot spel te kunnen komen en uitdaging te vinden, hebben kinderen bouwstenen nodig in hun sociale en materiële omgeving. Volwassenen hebben meestal de sleutels in handen om iets te veranderen aan die bouwstenen. Die materiële bouwstenen zijn: speelruimtes, materialen en gevarieerde activiteiten. De sociale bouwstenen zijn speelkameraden, begeleiding, duidelijke regels (‘een spelkader’) én autonomie.¹⁴ Door de speelomgeving te versterken, kan een opvangcentrum de speelkansen voor kinderen verbeteren en de leefomgeving voor alle bewoners veraangemen.

Buiten het opvangcentrum

Kinderen die in een opvangcentrum wonen, hebben vaak beperkt toegang tot speelomgevingen of georganiseerde vrijetijdsactiviteiten buiten het centrum. Nochtans hebben veel kinderen wel interesses in activiteiten als muziek, sport of dans. Het zou hen een uitlaatklep bieden en een gelegenheid om andere kinderen buiten het centrum te leren kennen.

¹³ <https://onderweg.kdg.be/#/story-spelen/spelen-naar-het-verhaal> en <https://onderweg.kdg.be/#/story-deelnemen-aan-de-vrije-tijd/deelnemen-aan-de-vrije-tijd-kijken> (van Daele & Piessens, 2021a)

¹⁴ (van Daele & Piessens, 2021b, pp. 60-61)

Ouders vinden het soms erg spannend om hun kinderen te laten deelnemen aan een activiteit buiten het centrum. Sommige activiteiten zijn ongewoon, en ouders sturen hun kind niet zomaar mee 'op kamp'. Vrije tijd is nauw verbonden met cultureel gekleurde ideeën over kind zijn en kinderlijke taken en noden.¹⁵

De beleving van spel en vrije tijd in het opvangcentrum onderzoeken

Elk opvangcentrum is anders en kinderen hebben verschillende voorkeuren. Algemene informatie wordt daarom best aangevuld met kennis over de werkelijkheid in een specifiek opvangcentrum. Hieronder staan een aantal vragen om de beleving van spel en vrije tijd in een opvangcentrum in kaart te brengen. Je kan op zoek gaan naar wat kinderen op dit moment ervaren, denken en voelen. Je kan ook verkennen wat ze graag zouden willen.

Verkennen wat er nu is

- Welk soort spel spelen de kinderen in het opvangcentrum? (Bewegingsspel, creatief spel, fantasiespel, spel met schermen, tactiele activiteiten, ...)
- Welk soort activiteiten bied je aan in het centrum? Welke activiteiten vinden de kinderen leuk? (Welke kinderen komen naar de activiteiten? Welke kinderen komen niet?)

- Waar spelen de kinderen? (Op welke plekken is het toegestaan, op welke plekken niet?)
- Welke grenzen of belemmeringen ervaren de kinderen in spel?
- Welke activiteiten ondersteunen de ouders? Wanneer ervaar je weerstand van ouders?
- ...

Wat de kinderen zouden willen

- Waar vragen de kinderen telkens om?
- Waar en wanneer 'overtreden' kinderen regels in het centrum? Wat doen ze dan?
- Wat vinden de kinderen van de binnen- en buitenspeelruimtes?

Link met het analyse-instrument

De vragen over '**vrije tijd en kindvriendelijke ruimtes**' (§2.7) uit het analyse-instrument houden duidelijk verband met het thema spel.

Verder houdt dit onderwerp verband met:

- (§2.2.1) Een kind- en gezinsvriendelijke basishouding – is er aandacht voor spel bij de begeleiding?
- (§2.4.1.3) Gangen – grijpt de begeleiding in op 'spel' in de gangen?
- (§2.10) Kindvriendelijke informatie en participatie

Zal ik een eigen huis hebben?

Kinderen op de vlucht verblijven voor een beperkte tijd in een opvangcentrum. In sommige gevallen duurt dat verblijf een maand. In andere gevallen duurt het meer dan twee jaar. In beide gevallen blijft het opvangcentrum een doorgangspek. Kinderen en hun gezinnen moeten soms midden in het schooljaar naar een lokaal opvanginitiatief of naar een eigen huis verder trekken. Bij een negatief antwoord op de asielaanvraag kunnen ze van de radar verdwijnen. De behandeling van die asielaanvraag houdt kinderen sterk bezig. Of een kind 'positief' krijgt of niet, is een terugkerend onderwerp van gesprek.¹⁶

Lees en bekijk dit verhaal over 'aankomen'

Het verhaal 'aankomen' op de website 'Onderweg' toont hoe lang en hoe veel keren kinderen onderweg kunnen zijn. Het verhaal vertelt op welke manieren kinderen huiselijkheid opzoeken in het centrum en hoe 'thuis' opduikt in fantasie- en creatief spel.

In de bibliotheek op dezelfde website staan ideeën om op dit thema in te spelen.

[Hier vind je het verhaal 'aankomen' op de website Onderweg.](#)

In het opvangcentrum

Kinderen zitten in met de **asielprocedure** en hebben er vragen over. Ze zoeken informatie, of gaan voort op informatie die ze her en der oppikken. Ze zijn weleens boos vanwege de onduidelijkheid of omdat een ander kind veel sneller dan zij 'een huis' heeft. Die spanning en onzekerheid kan naar boven komen in de vorm van een conflict tussen kinderen of tussen gezinnen. Begeleiders in een opvangcentrum hebben geen invloed op het verloop van de procedure, maar ze kunnen wel zorgen voor degelijke informatie, op maat van kinderen.

Kinderen hebben recht op informatie, stelt artikel 17 van het Kinderrechtenverdrag. Ze hebben in het bijzonder recht op "informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid."¹⁷

Behalve informatie hebben kinderen het recht om te begrijpen wat hen overkomt. De praktijkbibliotheek op de website Onderweg reikt enkele concrete methodieken en tools aan om dit thema op een kindvriendelijke manier te bespreken.

[Hier vind je de praktijkbibliotheek 'over vluchten' op de website Onderweg.](#)

¹⁶ (van Daele & Piessens, 2021b, p. 31)

¹⁷ <https://keki.be/nl/kennis/het-recht-op-informatie-wat-betekent-het-in-het-kinderrechtenverdrag>

De beleving van 'de procedure' in het opvangcentrum onderzoeken

Hieronder staan een aantal vragen die een team begeleiders zich kan stellen om de beleving van de procedure in een opvangcentrum te begrijpen. Onderstaande vragen zijn vooral bedoeld om na te gaan of een centrum zicht heeft op de betekenis van dit thema in de leefwereld van kinderen.

- Is er informatie op het niveau van kinderen over de procedure in het centrum?
- Wat vertellen kinderen over het thema 'thuis', een 'eigen huis', of over de procedure?
- Spelen procedurekwesties en de gevolgen daarvan een rol in conflicten tussen kinderen?
- Stellen kinderen vragen over de procedure?

Link met het analyse-instrument

Dit onderwerp houdt verband met het thema 'juridische begeleiding met specifieke aandacht voor kinderen' in het analyse-instrument (§2.8) en met het thema 'kindvriendelijke informatie en participatie' (§2.10).

Vriendschappen

Vrienden spelen een grote rol in het leven van kinderen, ook van kinderen in opvangcentra. Dankzij het opvangcentrum hebben de kinderen vaak andere kinderen om zich heen. Ze vinden er leeftijdsgenoten en sluiten vriendschappen af. Op moeilijke momenten zoeken ze steun bij hun vrienden. Het samenleven met andere kinderen brengt echter ook spanningen en conflicten met zich mee.

De kinderen onderhouden soms verre vriendschappen met kinderen in hun land van herkomst. Ook op school zoeken de kinderen vriendschappen op. Dat loopt niet altijd zo vlot en sommigen kunnen steun gebruiken.

Lees en bekijk dit verhaal over vriendschappen

Het verhaal 'vrienden' vertelt over vrienden van vroeger, vrienden die verdwijnen, vrienden in het centrum en op school.

In de bibliotheek op dezelfde website staan nog andere bronnen om je verdiepen in het thema vriendschap.

[Hier vind je het verhaal 'vrienden' op de website Onderweg.](#)

In het opvangcentrum

Vriendschappen zijn belangrijk voor kinderen. Ze zoeken vrienden en missen ze. De kinderen tonen hun vriendschap in het centrum door voor elkaar op te komen, voor elkaar te vertalen, op elkaar te wachten, speelgoed en schermen te delen, elkaar te troosten en samen te spelen. Vrienden kunnen verdwijnen, bijvoorbeeld wanneer een gezin doorreist vanuit het centrum, of wanneer een gezin vanwege een procedurekwestie onverwacht uit beeld verdwijnt. Hoewel dit een bekend fenomeen is voor de meeste kinderen in het opvangcentrum, missen ze hun vrienden.

Sommige kinderen willen hun vrienden van buiten het centrum kunnen uitnodigen in het opvangcentrum.

Vriendschappen van kinderen kan je als volwassene niet 'organiseren', maar sommige kinderen vinden wel steun als begeleiders of leerkrachten hen helpen om contacten te leggen als ze ergens aankomen. Een opvangcentrum kan er eveneens voor zorgen dat kinderen de mogelijkheid hebben om vrienden van buiten het centrum uit te nodigen.

De beleving van vriendschappen in het opvangcentrum onderzoeken

- Welke vriendschappen hebben de kinderen in het centrum en buiten het centrum?
- Hoe sluiten de kinderen vriendschappen?
- Hoe verlopen de fysieke contacten met vrienden?
- Hoe verlopen de online contacten met vrienden?
- Hebben de kinderen vragen over vriendschappen?
- Zijn er kinderen zonder vrienden?

Link met het analyse-instrument

Het thema 'vriendschappen' staat niet als een afzonderlijk thema in het analyse-instrument. Je kan linken leggen met volgende onderwerpen:

- (§2.2.1) Een kind- en gezinsvriendelijke basishouding – in de vraag om naar meerdere levensdomeinen van kinderen te kijken.
- (§2.9) Identiteitsontwikkeling – er is aandacht voor groepsdynamieken in het centrum.

Intens samenleven in een opvangcentrum leidt soms tot conflicten, tussen kinderen onderling, maar ook tussen kinderen en volwassenen. Het leven in groep vormt een wezenlijk onderdeel van de manier waarop kinderen hun vrije tijd in het opvangcentrum beleven. Kinderen zoeken aansluiting bij de regels van het centrum, ze tonen veerkracht en een groot samenhangsgevoel met de andere kinderen van hun gezin,¹⁸ maar ze hebben ook conflicten en hebben het moeilijk met de spanningen in het centrum.¹⁹ Ten opzichte van de volwassenen tonen ze hun veerkracht zowel met verbindende strategieën als met opstandigheid en verzet. Ten opzichte van elkaar tonen kinderen vaak samenhang.

Grotere kinderen zorgen voor andere kinderen, kinderen die al langer in het centrum zijn vertalen voor kinderen die nog geen Nederlands kennen en kinderen schakelen andere kinderen in om te bemiddelen bij een conflict. Maar soms ontstaat er ook onder de kinderen conflict, het ene al heftiger en langduriger dan het andere. Soms weerspiegelen conflicten tussen kinderen conflicten tussen ouders. Of omgekeerd, zorgen conflicten tussen kinderen voor moeilijkheden tussen ouders.

Lees en bekijk dit verhaal over 'conflicten'

Het verhaal 'conflicten' op de website 'Onderweg' vertelt waarover conflicten zoal kunnen ontstaan in een opvangcentrum.

In de bibliotheek op dezelfde website staan ideeën om op dit thema in te spelen.

[Hier vind je het verhaal 'conflicten' op de website Onderweg.](#)

In het opvangcentrum

Verschillende factoren dragen bij aan het ontstaan van conflicten. Op sommige daarvan kan een team inspelen. Kinderen bemiddelen vaak onderling bij conflicten tussen andere kinderen. Vaak leidt dat tot een aanvaardbare oplossing voor alle partijen. Soms slagen de kinderen er niet zelf in om tot een oplossing te komen en hebben ze baat bij ondersteuning van volwassenen.

Behalve ondersteuning in de conflicthantering, kan een team ook inspelen op de omstandigheden die bijdragen aan conflicten. Verveling, bijvoorbeeld, kan omslaan in conflict onder de kinderen. Gebrek aan toegang tot materiaal of gepaste speelruimtes evenzeer. Een toegankelijk en laagdrempelig vrijetijdsaanbod voor de kinderen kan uitdeinen naar meer ontspannen relaties onder de kinderen of tussen kinderen en volwassenen.

¹⁸ (Groeninck et al., 2019)

¹⁹ (Unicef België, 2018)

De beleving van conflicten tussen kinderen in het opvangcentrum onderzoeken

- Wanneer, waar en waarover ontstaan conflicten onder kinderen?
- Wanneer, waar en waarover ontstaan conflicten tussen kinderen en volwassenen?
- Wat zeggen kinderen zelf over die conflicten?
- Wat zeggen ouders over die conflicten?
- Wat zeggen begeleiders over die conflicten?
- Is er een procedure voor conflictherstel in het opvangcentrum?
- Is er een procedure voor conflictherstel op maat van kinderen?

Link met het analyse-instrument

Dit onderwerp houdt verband met het thema 'veiligheid' (§2.4) en komt in het bijzonder aan bod in de vragen over 'een positief leefklimaat'. (§2.4.2.1)

Steun van volwassenen

In een opvangcentrum zijn verschillende soorten begeleiders aanwezig. Ze staan in voor de praktische organisatie en nemen verschillende hoofd- en deeltaken op. Ze begeleiden de asielprocedure voor enkele families, vervullen administratieve taken en staan bijvoorbeeld in voor de vrouwenwerking, of voor school, sport of psychosociale zorg. In verschillende opvangcentra organiseren begeleiders op woensdagnamiddag activiteiten voor de kinderen, of is er een aparte werking voor tieners. De kinderen richten zich vooral op de begeleiders die hun schooltijd en vrije tijd ondersteunen.

Kinderbegeleiders krijgen veel waardering van kinderen, maar ze moeten ook omgaan met boosheid. Ze hebben vaak een grote groep kinderen onder hun hoede, van uiteenlopende leeftijden. Naast de kind- en schoolbegeleiders, vervullen ook de medewerkers van integratie en sport en belangrijke functie in het leven van de kinderen. Zij kunnen hen immers toeleiden naar het formele vrijetijdsaanbod.

Lees en bekijk dit verhaal over de rol van begeleiders en leerkrachten

Het verhaal 'Assistent, Assistent! Juf, Juf!' op de website 'Onderweg' toont wat begeleiders en sommige leerkrachten kunnen betekenen voor kinderen in een opvangcentrum.

De praktijkbibliotheek op de website Onderweg biedt inspiratie over psychosociale zorg voor kinderen op de vlucht.

[Hier vind je het verhaal 'Assistent, Assistent! Juf, Juf' op de website Onderweg.](#)

[Hier vind je de praktijkbibliotheek op de website Onderweg.](#)

De rol van begeleiders in en buiten het opvangcentrum

In het opvangcentrum

Kinderen komen met een van hun ouders, of een familielid, of onbegeleid terecht in het opvangcentrum. In de collectieve omgeving van het opvangcentrum vormen ze samen met andere kinderen een groep bewoners met specifieke behoeften. Sommige opvangcentra organiseren activiteiten voor kinderen en voor tieners om in te spelen op de nood aan een uitlaatklep.

Voor de kinderen combineren begeleiders een zorgende rol met een organiserende, regulerende en speelse rol.²⁰ Tijdens groepsactiviteiten reguleren de begeleiders zowel de groepsdynamiek als het individuele gedrag. Ze doen dat door kinderen regelmatig bij de activiteit te betrekken, door ze deelopdrachten te geven, door hen te kalmeren, te troosten en opnieuw te betrekken. Soms nodigen de begeleiders ouders uit om aan te sluiten bij activiteiten. Begeleiders zijn voor vele kinderen belangrijke steunfiguren naast hun familieleden.

20 Dat sluit aan bij wat onderzoekers vonden over de verwachtingen van kinderen over hun begeleiders in buitenschoolse opvang. (Peleman & Boudry, 2014)

Omdat het vrijetijdsaanbod buiten het centrum voor kinderen niet zo toegankelijk is, zoeken ze die mogelijkheden in het centrum zelf. Teams schipperen vaak tussen inspelen op de directe behoeften van de kinderen en vrijetijdskansen buiten het centrum uitbouwen voor kinderen.

Buiten het opvangcentrum

Op school spelen sommige leerkrachten een belangrijke rol in het leven van kinderen op de vlucht. Kinderen vinden verschillende soorten zorg bij leerkrachten. Naast de vanzelfsprekende educatieve rol, nemen leerkrachten soms emotionele zorg op en, in sommige gevallen, ook materiële zorg. Kinderen verwachten niet dat leerkrachten al die rollen op zich nemen, maar ze merken het wel op als leerkrachten het wel doen. Sommige kinderen vervelen zich op school en willen meer kunnen leren, anderen hebben moeite om te volgen. Sommige kinderen vinden moeilijk vrienden op hun school en missen aansluiting bij hun leeftijdsgenoten. In elk van die rollen zijn aanknopingspunten te vinden om het recht in onderwijs te versterken.

De beleving van de rol van volwassenen in het opvangcentrum onderzoeken

Elk opvangcentrum is anders en kinderen hebben verschillende voorkeuren. Hieronder staan een aantal vragen om de rol van volwassenen voor kinderen kaart te brengen.

→ Spreken de kinderen begeleiders in het centrum aan? Wat vragen ze dan aan de begeleiders?

- Stellen ze vragen over de begeleider zelf?
- Vragen ze naar een activiteit?
- Willen ze een frustratie kwijt?
- Willen ze toegang tot een ruimte of een activiteit?
- ...

→ Vertellen de kinderen over leerkrachten op school? Welk soort verhalen vertellen ze over school?

- Speelt er verontwaardiging mee? Waarover?
- Speelt er enthousiasme mee? Waarover?
- Speelt er boosheid mee? Waarover?
- ...

→ Zijn er andere volwassenen in het centrum waar de kinderen contact mee zoeken?

→ Hoe is de sfeer in het centrum als er een activiteit is?

→ Hoe is de sfeer in het centrum als er geen activiteiten voor kinderen of jongeren zijn?

Link met het analyse-instrument

Dit onderwerp is niet onder een specifieke hoofding opgenomen in het analyse-instrument, maar het houdt verband verschillende thema's uit het analyse-instrument.

- (§2.2.1) Een kind- en gezinsvriendelijke basishouding – is er aandacht voor spel bij de begeleiding?
- (§2.4.2.1) een positief leefklimaat'
- (§2.7.3) Toegang tot extern aanbod en (§2.7.4) Ruimte voor spel en rust
- (§2.9) Identiteitsontwikkeling – er is aandacht voor groepsdynamieken in het centrum.
- (§2.10) Kindvriendelijke informatie en participatie

Tools om de beleving van kinderen in kaart te brengen

Wat is ‘de beleving’ van kinderen?

De interesse in de beleving van kinderen gaat terug op de traditie van het belevingsonderzoek dat wil begrijpen hoe mensen hun dagelijkse ervaringen en werkelijkheid beleven en beschouwt de leefwereld en de concrete beleving van die leefwereld als een belangrijke bron van kennis.²¹

Volwassenen spelen wel een rol spelen als onderzoeker, maar belevingsonderzoek is een poging om het perspectief van kinderen ernstig te nemen en te begrijpen, zonder dat perspectief te beoordelen vanuit een volwassen kader. Sommige auteurs²² vinden dat deelname aan belevingsonderzoek het zelfvertrouwen en de eigenwaarde van kinderen vergroot en kan uitmonden in een actievere participatie aan het publieke leven.

In dit deel van het instrument vind je enkele concrete tools om die beleving in kaart te brengen in een opvangcentrum. De aangereikte tools kan je gebruiken bij meertalige groepen kinderen. Vooraf vind je enkele aandachtspunten om de beleving in kaart te brengen.

De aangereikte tools zijn kindvriendelijk: ze spelen in op de interesses van kinderen en op de bijna onontkoombare drang om te spelen en de wereld te verkennen. De tools zijn daarom zowel inzetbaar als activiteit en als methode om de beleving van kinderen te verkennen. Tegelijk vragen de tools wel wat voorbereiding van een begeleider. Zoals voor alles geldt: hoe vaker je ze toepast, hoe vlotter je ze kan gebruiken. Elke hier voorgestelde tool is gebruikt met kinderen in een opvangcentrum.

21 (Lauwers, 2013)

22 O.a. (Kellett, 2003)

Aandachtspunten om de beleving van kinderen in kaart te brengen

Beleving gaat om zo onbevangen mogelijk luisteren en kijken

Als volwassene stel je je best 'open' en 'terughoudend' op.²³ 'Open' wil zeggen dat je de ideeën die je vooraf hebt, tussen haakjes plaatst en even opzij zet.

Een centrumdirecteur vertelt dat ze dankzij de rondleiding door een kind meer leuke facetten van zo'n verblijf zag.

Evengoed vertellen kinderen tijdens een rondleiding over plekken die ze eng vinden, of gevaarlijk vinden.

Terughoudendheid is te vinden in de concrete tools. Je brengt in kaart wat kinderen feitelijk doen en zeggen. Gaandeweg kan je inzoomen op een deelthema en daar vragen over stellen. Maar het begint met te kijken en te luisteren naar kinderen.

Stem je af op de kinderen

Inzicht verwerven in de beleving van kinderen, houdt in dat je als het ware 'naast' kinderen gaat staan en met hen meekijkt naar hun leefwereld. Je toont interesse in wat ze te vertellen of tonen hebben en je houdt rekening met hun tempo en timing.

Willen ze na school eerst spelen en zijn ze pas dan toe aan een meer onderzoekende activiteit? Wil een kind liever samen met een vriend iets tonen in plaats van alleen? Geen probleem. Dan doen we het zo.

Beleving is meer dan een 'wensenlijstje'

Kinderen hebben veel dromen, verlangens en frustraties. Als je vraagt wat ze graag zouden doen, spreken ze misschien over zwembaden en naar pretparken gaan. Maar eigenlijk probeer je te begrijpen wat kinderen keer op keer hindert en steunt in het opvangcentrum. De kans is groot dat er dan 'kleinere' onderwerpen op de voorgrond komen.

Kinderen willen spelen, ze willen zich thuis voelen op school, ze zoeken vrienden, zoeken veiligheid op, hebben duidelijkheid nodig.

Wees duidelijk over wat je met de informatie doet

Je verzamelt informatie bij kinderen: gesproken informatie, foto's en tekeningen. Die informatie is een kostbaar goed. Geef kinderen daarom zoveel mogelijk keuzevrijheid in welke informatie ze willen geven. Vraag toestemming om materiaal te gebruiken, of laat hen kiezen welke van de foto's die zij maakten je op mag hangen.

Wees transparant in wat jij met de informatie gaat doen. Maak je een verslag? Praat je erover met andere begeleiders? Gaat de informatie buiten het centrum of blijft ze binnen het centrum? Maak indien mogelijk zichtbaar wat er met de informatie gebeurt.

Wie doet dit werk samen met de kinderen?

Dit belevingsinstrument gaat ervan uit dat het perspectief van kinderen op het verblijf in een opvangcentrum een meerwaarde is voor een centrum dat inzet op kind- en gezinsvriendelijkheid. Het is ontwikkeld naast het analyse-instrument dat aan de hand van criteria en vragen een stand van zaken opmaakt in een centrum. Hoewel de hier voorgestelde thema's en methoden meer gericht zijn op kinderen en dus ook speelser zijn, werkt een centrum best met een gelijkaardige aanpak als met het analyse-instrument. De kans bestaat dat de taak uitsluitend toegewezen wordt aan de medewerkers die reeds een opdracht met de kinderen in het centrum uitvoeren. Dat brengt het risico met zich mee dat de resultaten minder ernstig genomen worden. Daarom is het voorstel om een projectgroep samen te stellen, waarin zoveel mogelijk rollen in het opvangcentrum vertegenwoordigd zijn. Zo'n projectgroep heeft in principe voldoende draagvlak om een thema en methode te kiezen, die uit te voeren en na te denken over de mogelijke respons die het centrum wil geven aan de verzamelde inzichten.

Een rondleiding in het centrum door een kind

De activiteit

Kinderen hebben een eigen manier om door het centrum te bewegen. Ze weten waar ze graag spelen en welke plekken gevaarlijk zijn en beter vermeden worden. Ze zoeken schuil- en rustplekken op en proberen toegang te krijgen tot plekken waar ze niet altijd mogen komen. Bovendien hebben kinderen hierin verschillende voorkeuren. De gecombineerde informatie uit verschillende rondleidingen geeft een genuanceerd beeld van de interessante en gevaarlijke plekken in het centrum en van de speelkansen die kinderen zien in een centrum.

In deze activiteit vraag je een kind om je een rondleiding te geven in het centrum. Op volgende manieren kun je de vraag concreter maken:

- Kun je me vijf plekken tonen die je fijn vindt in het centrum?
- Kun je me vijf plekken tonen die je niet fijn vindt in het centrum?
- Waar speel je graag in het centrum?
- Waar kom je liever niet in het centrum?
- Welke weg volg je van je kamer naar de refter?
- Welke weg volg je van je kamer naar school?
- ...

De oefening is nog interessanter als je ze met meerdere kinderen herhaalt. Voor de rondleiding zelf heb je meerdere mogelijkheden, van 'gewoon meewandelen' tot 'de rondleiding documenteren'.

Enkele voorbeelden van foto's die kinderen maakten of regisseerden tijdens een rondleiding

- Je wandelt met het kind door het centrum. Zorg dat het kind de leiding kan nemen.
- Vraag aan het kind om foto's te maken van een paar plekken en je er mee naartoe te nemen.
- Vraag aan het kind om foto's te maken en ze achteraf aan jou te tonen.

Wat doe je achteraf met de informatie?

Een rondleiding door een kind levert op zichzelf waardevolle nieuwe informatie op. Als je deze rondleiding inzet om de beleving van kinderen beter te begrijpen, is het aan te raden de rondleiding ook te documenteren en zichtbaar te maken voor het team.

Gezien de vele wissels in de bewonersgroep van centra, is het een meerwaarde om de rondleiding systematisch opnieuw te organiseren, met nieuwe kinderen in het centrum.

Documenteren

De manier waarop je de informatie documenteert, hangt af van de vraag die je beantwoord wil zien. Er zijn verschillende mogelijkheden om een overzicht te maken van de verzamelde inzichten. Wil je bijvoorbeeld een paneel maken met foto's van alle fijne speelplekken in het centrum? Of juist een paneel met de plekken die kinderen liever vermijden? Een andere optie is om een grondplan van het centrum te gebruiken en daarop aan te geven waar kinderen vaak komen en welke plekken ze vermijden. Deze keuzes bepalen niet alleen de presentatie van de informatie, maar ook hoe deze in het centrum gebruikt kan worden om veranderingen door te voeren.

Voorbeeld

In een opvangcentrum maakten de begeleiders samen met de kinderen foto's van het spel binnenshuis. Ze verwerkten die informatie in een uitvergroete plattegrond van het centrum. Ze toonden waar de kinderen speelden en welk spel ze er speelden. Met kleurcodes toonden de begeleiders eveneens welke zones toegankelijk waren voor kinderen en welke zones verboden waren. Deze documentatie gaf aanleiding tot een gesprek met het team over speelkansen binnenshuis. De procesbegeleiders stelden voor om een experiment op te zetten om enkele gangen op bepaalde momenten om te toveren tot een speelzone, naar het principe van de speelstraat.

Voorbeeld

Een opvangcentrum besliste na een begeleidingstraject om de rondleiding door een kind op te nemen in het starterspakket voor nieuwe medewerkers. Medewerkers maken van bij de start kennis met enkele kinderen en kinderen weten snel welke nieuwe medewerkers er zijn.

Kinderen controle geven over de foto's

Als je kinderen vraagt om foto's te maken, is het essentieel om vooraf te bepalen wat je met die foto's wil doen. Daarbij spelen twee vragen een rol: wat mag het kind zelf bewaren als persoonlijk herinnering en hoe wil je de foto's binnen het centrum gebruiken? Een duidelijke strategie hierover draagt bij aan een respectvolle benadering van de ervaringen van het kind. De methodefiche 'photovoice' gaat hier nog meer op in.

Begeleidingstips

- Zorg dat je tijd hebt om rustig samen met het kind door het centrum te wandelen. Een rondleiding duurt ongeveer twintig minuten. De rondleiding heeft een rustige stemming en sfeer nodig.
- Stel eenvoudige vragen en vraag naar concrete ervaringen en activiteiten. Waar speel je? Welke plek is leuk? Waar spelen je vrienden?
- Laat het kind kiezen wat het wil tonen en wat niet.
- Als kinderen aarzelen, kan je de rondleiding door twee kinderen laten doen.
- Wees nieuwsgierig en ga niet te snel over tot interpretatie.
- Deze opdracht kan je doen met kinderen vanaf zes jaar. Hoe jonger de kinderen zijn, hoe korter de rondleiding kan duren.

Materiaal

- Enkele goede vragen om aan de kinderen te stellen. (Een goede vraag is zo feitelijk mogelijk en gaat maar over één onderwerp.)
- Een tablet (met beschermende hoes) of een smartphone.
- Een printer om de foto's af te drukken.

Een onderwerp verkennen aan de hand van een verhaal

De activiteit

Kinderen kunnen niet altijd goed uit het niets vertellen over bepaalde onderwerpen. Als je vraagt: 'hoe was het op school?', zeggen de meeste kinderen gewoon: 'goed'. Toch hebben ze er wel veel over te vertellen. Dat wordt duidelijk wanneer je hen een verhaal vertelt of een film toont en ze erop mogen reageren.

Voorbeeld

We bekijken samen met de kinderen fragmenten uit de film 'De kinderen van juf Kiet'.²⁴ De kinderen gaan op in het verhaal. Ze worden boos bij sommige scènes en roepen aanmoedigend bij andere scènes.

Na de film bespreken we in groepjes enkele thema's met de kinderen: vrienden op school, wat is hulp, hoe is het op school, materiaal op school. We hebben gesprekskaarten gemaakt met een scène uit de film op de voorkant en enkele vragen op de achterkant. Een kind leest telkens vragen voor.

We voorzien eveneens een eenvoudige activiteit 'met de handen', in dit geval koekjes maken. Zo kan elk kind iets doen en kunnen de kinderen nog steeds luisteren naar elkaar.

Je kunt kiezen om een film of fragmenten uit een film te tonen,²⁵ of je kan zelf een verhaal voorlezen.

Wat doe je met de informatie?

De interesse van kinderen en de reacties van kinderen zijn interessante informatie over hun leefwereld. De informatie gebruik je best op twee manieren. Enerzijds krijg je dankzij de activiteit meer inzicht in wat de kinderen bezighoudt. Anderzijds kan je de informatie gebruiken om het thema levend te houden bij de kinderen.²⁶

Uit de nagesprekken die we in kleine groepjes voerden over de film 'De kinderen van juf Kiet', leerden we dat de kinderen last hadden van gebrek aan materiaal op school. Ze vertelden eveneens over de steun die sommige leerkrachten hun boden om contact te leggen met andere kinderen.

Een verslag van de activiteit zorgt ervoor dat kinderen zich sneller kunnen herinneren wat er gebeurde. Een verslag kan bijvoorbeeld gaan over het concrete verhaal dat je aanbood, over de thema's waarop de kinderen reageerden en over de vragen waar je zelf nog op in wil gaan.

²⁴ (Lataster-Ozisch & Lataster, 2016)

²⁵ Grasduin gerust in de bibliotheek op de website 'Onderweg', die voor verschillende onderwerpen kinderboeken en andere materialen bevat.

²⁶ (van Daele & Piessens, 2021b, 2023)

De herinnering levend houden voor kinderen

Wil je dat de kinderen later nog iets kunnen vertellen over dit onderwerp? Dan kan je een foto of een prent ophangen aan een muur of een prikbord en er een vraag bij schrijven. Geef de kinderen dan zeker de kans om er nog iets over te vertellen.

Door de informatie op een wandpaneel of op een muur te verwerken, maak je de informatie ook na de activiteit nog toegankelijk voor kinderen.

Begeleidingstips

- Zorg dat je tijd hebt voor deze activiteit.
- Kies zorgvuldig het verhaal dat je wil vertellen of tonen.
- Maak een belevenis van de activiteit: maak er 'een cinema', een 'theater', of een echte vertelactiviteit van.
- Maak de activiteit niet te lang. Als de kinderen interesse hebben, kan je ze later nog eens herhalen.
- Sta open voor de reacties die zich aandienen. Eventueel kan je de reactie benoemen en er een vraag over stellen.
- Deze activiteit doe je best met een kleinere groep kinderen (4 tot 6 kinderen per groep). Dan hebben alle kinderen meer kansen om iets te vertellen.
- Als je de activiteit met een kleinere groep kinderen doet, kan je ze dan herhalen voor andere kinderen?

Materiaal

- Een goed verhaal of film.²⁷ Als je een film bekijkt, overweeg dan om fragmenten uit te kiezen.
- Een rustige plek om een verhaal te vertellen.
- Indien mogelijk maak je kaartjes waarop enkele vragen staan voor de nabespreking.

27 Concrete suggesties voor verhalen vind je hier: <https://onderweg.kdg.be/bibliotheek>

Een gesprek tijdens een activiteit met de handen

De activiteit

Sommige kinderen kunnen vlot vertellen over hun dag en over wat hen bezighoudt. Andere kinderen vinden steun in een gesprek dat gepaard gaat met een muzische, een tactiele of beeldende activiteit. Beeldende en tactiele werkvormen bieden kinderen de kans om hun gevoelens woordeloos te uiten en/of tot rust te komen.²⁸ Tijdens dit soort activiteiten ontstaan vaak informele gesprekken over wat hen bezighoudt.

Het merendeel van de kinderen **tekent** graag. Meestal heeft een centrum stiften, potloden, kleurplaten en papier voorhanden. Toch blokkeren enkele kinderen op 'het witte blad'²⁹ en verkiezen ze kleurprenten boven vrij tekenen. Op die behoefte kan je inspelen door bijvoorbeeld mandala's te voorzien. Je kan ook een beeldactiviteit aanbieden waarbij kinderen dingen kunnen toevoegen aan een afgebeeld object.

Dit is een open werkwijze. Door de activiteit en het materiaal zijn de kinderen bij iets concreets betrokken. Als de begeleider er rustig bij zit en meedoet, ontstaat meestal een gesprek met de kinderen.

Je kan de interesse in zo'n werkvorm benutten om zelf een thema op de agenda te zetten.

Wat doe je met de informatie?

Je krijgt informatie op twee niveaus. Ten eerste krijg je informatie over de materialen en activiteiten waar de kinderen goed op reageren. Dat kan je versterken door de kinderen houvast te bieden door, bijvoorbeeld, de activiteit op een vast moment aan te bieden. Deze herkenbare structuur geeft je de ruimte en gelegenheid om te variëren in het soort activiteit dat je aanbiedt.

Met knutselen, bouwen, tactiele activiteiten kan je iets gelijkaardigs doen. Veel kinderen knutselen graag, boetseren of gaan helemaal op in constructiespel.

28 (Wonderwijs, z.d.)

29 (Wonderwijs, z.d.)

In een periode van 6 weken gingen we als onderzoekers twee keer per week langs in een opvangcentrum. Voor elke activiteit zetten we een lange tafel op waar de activiteit van de dag startte. We boden mandala's aan of tekenden zelf, we boden verschillende soorten klei aan, we maakten grote tekeningen met de kinderen. De kinderen konden op elk moment van de activiteit terugkeren naar deze basisactiviteit.

Ten tweede kan je informatie krijgen over de onderwerpen waarmee de kinderen bezig zijn. Is er een kind vertrokken en zijn de anderen bezig met hun verblijfsaanvraag? Is er op school iets gebeurd? Is er een plek in het centrum die ze proberen te vermijden? Het kan allemaal aan bod komen tijdens dergelijke gesprekken. Door een kort verslag te maken van de activiteit, zorg je ervoor dat je de herinnering eraan terug kan oproepen.

Begeleidingstips

- Zorg voor herkenbaarheid: waar vinden dergelijke activiteiten plaats, hoe verlopen de activiteiten, wanneer organiseer je deze activiteiten?
- Zorg dat je zelf rustig bij de kinderen kan zitten (door alles vooraf klaar te zetten, al dan niet met de hulp van een paar kinderen).

- Wees nieuwsgierig naar wat de kinderen vertellen. Neem deel aan het gesprek als ze vragen aan jou stellen.³⁰
- Maak de activiteit niet te lang. Als de kinderen interesse hebben, kan je ze later nog eens herhalen.
- Deze activiteit doe je best met een kleinere groep kinderen. Dan hebben ze meer kansen om iets te vertellen.

Materiaal

- Materiaal dat de kinderen helpt om hun verschillende zintuigen aan te spreken en waarmee elk kind iets kan doen. Enkele voorbeelden:
  - mandala's om in te kleuren en kleurmateriaal;
  - een groot vel tekenpapier met enkele tekenprompts erop en tekenmateriaal;
  - stukken wit laken in de vorm van een vlag om een vlag te tekenen en textielstiften;
  - klei;
  - koekjesdeeg (al dan niet voorbereid) om koekjes te bakken;
  - geurzakjes
- Een duidelijk afgebakende plek waar deze activiteit kan doorgaan
- Voor deze activiteit is degelijk materiaal geen overbodige luxe. Niets is zo vervelend als halverwege een tekening vast te stellen dat een stift niet meer werkt.

---

30 Nog meer tips voor de gespreksvoering vind je bij (Delfos, 2022)

Photovoice

De activiteit

Photovoice is een participatieve onderzoeksmethode, ontwikkeld voor onderzoek met gemarginaliseerde groepen. Bij photovoice nemen deelnemers zelf foto's en vertellen dan over de betekenis van die beelden. Photovoice veronderstelt een langdurig proces, waarin foto's maken, reflectie en actie elkaar afwisselen.³¹ In een opvangcentrum kan een photovoice activiteit de kinderen helpen om iets te tonen wat ze anders moeilijk uit drukken vinden.

Tijdens een plaatsbezoek aan de school vragen we aan elk kind uit het opvangcentrum om een rondleiding in de school. Verschillende kinderen fotograferen plekken waar ze zich even terugtrekken. Het wordt duidelijk dat 'rust op school' een terugkerend onderwerp is voor hen.

De activiteit verloopt als volgt: je geeft een kind een tablet of een telefoon en vraagt om foto's te maken van iets. Bijvoorbeeld: wat vind je fijn, waar ben je graag, wie zijn je vrienden, waarmee speel je, ...?

Nadien voer je een gesprek over enkele foto's. Door het aantal foto's te begrenzen, nodig je de kinderen uit om een keuze te maken. Voor de begeleider is die begrenzing een manier om de data beheersbaar te houden. Met teveel foto's loop je het risico van informatie overdaad.

Wat doe je achteraf met de informatie?

Foto's zijn een mooie manier om de beleving van kinderen te documenteren. Net zoals bij de methode 'rondleiding', geldt dat het essentieel is om vooraf te bepalen wat je met die foto's wil doen. Daarbij spelen twee vragen een rol: wat mag het kind zelf bewaren als persoonlijke herinnering en hoe wil je de foto's binnen het centrum gebruiken? Een duidelijke strategie hierover draagt bij aan een respectvolle benadering van de ervaringen van het kind.

Wat mag het kind zelf bewaren?

De meeste kinderen vinden het leuk om foto's maken en sommigen vinden het fijn om die foto's achteraf zelf te bewaren. Indien mogelijk, kun je de foto's meteen na de activiteit afdrukken. Laat het kind bijvoorbeeld twee foto's kiezen die het wil bijhouden. Dit biedt niet alleen een tastbare herinnering, maar versterkt ook hun gevoel van eigenaarschap en activeert hen als actieve deelnemers van het proces.

³¹ (Rose, 2016; van Daele & Piessens, 2021b; Velasco et al., 2014)

Wat doe je zelf met de informatie?

De manier waarop je de informatie documenteert, hangt af van de vraag die je beantwoord wil zien. Er zijn verschillende mogelijkheden om een overzicht te maken van de verzamelde inzichten.

Een tentoonstelling van de foto's van de kinderen toont de inzichten op groepsniveau. Voor de kinderen is het een manier om hen te tonen dat hun stem, hun blik, meetellen.

Als je erin slaagt om de tentoonstelling samen met de kinderen te maken, dan geef je hen nog meer inspraak in wat ze willen en kunnen vertellen en nodig je hen uit om ook de foto's van andere kinderen te bekijken.

In de omgang met foto's kun je de kinderen veel controle en keuzevrijheid geven, wat hun betrokkenheid en eigen regie versterkt.

Begeleidingstips en materiaal

- Zorg dat je de tijd neemt om de kinderen de opdracht te geven en achteraf de foto's samen te bekijken.
- Zorg dat je na de activiteit enkele foto's kan afdrukken voor het kind.
- Stel eenvoudige en feitelijke vragen.
- Laat het kind kiezen wat het wil tonen en wat niet.
- Kies een plaats om gekozen foto's te tonen.
- Laat elk kind afzonderlijk foto's maken.
- Tablets of een telefoon zijn steeds meer uitgerust om intuïtief foto's te maken. Het materiaal is wel kwetsbaar dus een beschermende hoes is geen overbodige luxe.

Resultaten tonen: laat de muren spreken

Bij elke methode in dit instrument is de mogelijkheid geopperd om de activiteit te documenteren op een paneel of een muur. Deze methodische fiche geeft daar meer toelichting bij.

Elke methode behandelt de vraag ‘wat doe je achteraf met de informatie’? Die vraag is enerzijds een uitdrukking van het rechtenkader van waaruit dit instrument vertrekt. Kinderen zijn dragers van rechten en zijn volwaardige leden van de samenleving, hoe jong ze ook zijn. Dat wil niet alleen zeggen dat hun mening en dromen ertoe doen, maar ook dat elke stap die je onderneemt, kinderen als rechtssubject moet benaderen. Zijn ze goed geïnformeerd over wat ze gaan doen? Kunnen ze beslissen over wat er met hun foto’s gebeurt? Zijn hun ouders of familieleden op de hoogte van de activiteit? Kinderen mee de regie geven over ‘hun’ informatie versterkt hen in hun gevoel van agency én behandelt hen als rechtssubject.

Anderzijds gaat de vraag ‘wat doe je met de informatie’ over de kwestie hoe de informatie die een team begeleiders en kinderen bijeen sprokkelen, het meest tot haar recht komt. Dat kan met een degelijk verslag of met een rapport. Maar het perspectief van kinderen raakt in de drukte van alledag vaak op de achtergrond. De hier voorgestelde methode kan een manier zijn om het perspectief van kinderen een zichtbare plek te geven in het centrum.

Meer informatie

Elke methode in dit instrument veronderstelt dat de begeleider of het team achteraf iets doet met de verkregen informatie. Hoewel de bedoeling is dat de activiteiten op zich leuk zijn, gebruik je ze om meer inzicht te verwerven in de beleving van de kinderen die op dat moment in het opvangcentrum verblijven. De methoden zelf zijn geen klassieke gesprekken of vragenlijsten. Ze zijn geïnspireerd door het gedachtengoed van de Reggio Emiliapedagogiek en door onderzoekstradities die werken met gemarginaliseerde groepen. De Reggio Emiliapedagogiek³² gaat ervan uit dat kinderen ‘over wel honderd talen beschikken’³³: behalve verbale talen, hanteren kinderen non-verbale talen, muzische talen en creatieve talen om zich uit te drukken. De methoden zijn combinaties van verhalen, fotografie, creatieve activiteiten en gesprekken.

Dit instrument staat voor een pedagogische benadering die de agency van kinderen en meervoudige perspectieven stimuleert. Behalve de participatieve methoden die dit instrument introduceert, kan een proces van pedagogische documentatie daarbij behulpzaam zijn.³⁴ Pedagogische documentatie is in essentie een praktijkinstrument voor opvoeders bestaande uit drie componenten: observatie, documentatie en interpretatie. Deze praktijk heeft ook een expliciete participatieve intentie en wil het perspectief van kinderen en ouders naar de voorgrond brengen.³⁵

32 (Clark, 2017, 2019; Kosher & Gross-Manos, 2024; Rinaldi, 2021)

33 (Malaguzzi, 1996)

34 (van Daele, 2021)

35 Meer informatie over pedagogisch documenteren is onder meer te vinden in (Malaguzzi, 1996) het boek ‘pedagogisch documenteren voor jonge kinderen, door Laura Malavasi en Barbara Zoccatelli, gepubliceerd bij uitgeverij SWP.

Centraal in het proces staat het idee van 'een levende muur',³⁶ die de stemmen en meningen van kinderen zichtbaar maakt en verschillende deelnemers uitnodigt om hun perspectieven te overwegen. De levende muur toont het proces, of de onderzoekende activiteiten, of hij belicht vragen die opduiken in het werk met kinderen. Bovendien kan die muur de stemmen en dromen van kinderen zichtbaar en tastbaar maken in het opvangcentrum.

Hoe begin je eraan?

Kies een muur in het opvangcentrum waar de kinderen vaak langs komen. Bij voorkeur komen er ook veel begeleiders langs en heeft de muur een centrale plek in het centrum.

De muur is meer dan een klassieke 'informatiemuur'. Je toont er de resultaten van de informatie die je verzameld hebt. Stel dat je wil begrijpen waar en hoe kinderen in het centrum spelen, dan begin je met die vraag in het groot op te schrijven en op te hangen. Daarrond breng je de informatie aan die je verzamelde met een van de onderzoeksmethodes. Bijvoorbeeld uit de rondleiding hang je foto's op. Die informatie kan je ordenen op verschillende manieren. Een eerste ordening is bijvoorbeeld een ordening in 'leuke' plekken, 'saai' plekken, 'gevaarlijke' plekken. Een tweede mogelijke ordening is een ordening in plekken waar de kinderen meer zouden willen spelen en de plekken die ze eerder saai vinden. De foto's herordenen kan je tot andere inzichten brengen. Vervolgens kan je een groot blad ophangen met een vraag voor de kinderen, over het thema dat je beter wil begrijpen.

Voorbeeld

deze muur bevat verschillende zones: een zone met dromen en verlangens, een zone met een groot vel papier en stiften, waarop de kinderen vrijuit mogen tekenen en een zone met een stappenplan voor conflictherstel.

Door de informatie van kinderen op deze manier te ordenen, bereik je ten eerste dat je de individuele ervaringen op een groepsniveau kan begrijpen en ten tweede geef je ruimte en zichtbaarheid aan het perspectief van verschillende kinderen. Vaak vinden kinderen het fijn als ze hun foto of tekening herkennen op de muur of op het paneel. Het kan niet genoeg herhaald worden dat kinderen wel de toestemming moeten geven om foto's of tekeningen te gebruiken.

Begeleidingstips

- Zorg ervoor dat kinderen goed het materiaal op de muur kunnen bekijken.
- Overweeg om de ruimte in zones in te delen. Dat geeft structuur aan wat je ophangt.
- Overweeg of je samen met de kinderen foto's van een bepaalde activiteit kan ophangen, en of je de foto's samen met een klein groepje kinderen kan ordenen.
- Zorg dat er voldoende degelijk tekenmateriaal aanwezig is, zodat de kinderen iets kunnen toevoegen aan de muur. (Hang bijvoorbeeld een rol papier op die je telkens kan uitrollen wanneer er een stuk volgetekend is.)
- Hou er rekening mee dat muur op meer dan een manier 'levend' is. Er zullen foto's verdwijnen van de muur, om verschillende redenen.

Bibliografie

- Bjartveit, C., Smey Carston, C., Baxton, J., Hart, J., & Greenidge, C. (2019). The Living Wall: Implementing and Interpreting Pedagogical Documentation in Specialized ELCC Settings. *Journal of Childhood Studies*, 28-38. <https://doi.org/10.18357/jcs441201919058>
- Clark, A. (2017). *Listening to young children: A guide to understanding and using the mosaic approach* (Expanded third edition). Jessica Kingsley Publishers.
- Clark, A. (2019). 'Quilting' with the Mosaic approach: Smooth and striated spaces in early childhood research. *Journal of Early Childhood Education Research*, 8(2), Article 2.
- Delfos, M. (2022). *Luister je wel naar mij?: Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar* (22e druk). Uitgeverij SWP.
- Fournier, K., Van Acker, K., & Geldof, D. (2022, juni). *Begeleide kinderen & gezinnen in de asielopvang*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen, Odisee Hogeschool. https://www.odisee.be/sites/default/files/public/2022-06/visietekst_def.pdf
- Fournier, K., Van Acker, K., & Geldof, D. (2024). *Hoe kindvriendelijk is je asielcentrum?* (p. 40). Odisee Hogeschool, Kenniscentrum Gezinswetenschappen. <https://www.odisee.be/sites/default/files/public/2024-07/analyse-instrument%20NL-versie%20online.pdf>
- Fournier, K., Van Acker, K., Geldof, D., & Heyerick, A. (2022). *Kind zijn in een asielcentrum. Kansen versterken voor gezinnen na de vlucht*. (Eerste druk). Acco.
- Kellett, M. (2003). *Children as active researchers: A new research paradigm for the 21st century?* (NCRM methods review papers, p. 36). ESRC National Centre for Research Methods.
- Kind & Samenleving vzw. (z.d.). *Kind & Samenleving inspraakplatform* [Informatieve website]. <https://k-s.be/inspraakplatform-/slow-reading-/kwalitatief-onderzoek-met-kinderen-en-jongeren/>
- Kosher, H., & Gross-Manos, D. (2024). Children's participation in everyday life: An international overview. *Children & Society*, 38(6), 1899-1919. <https://doi.org/10.1111/chso.12852>
- Lataster-Czisch, P., & Lataster, P. (Regisseurs). (2016). *De kinderen van juf Kiet* (Vol. 1-1:55) [Video recording].
- Lauwers, H. (2013). *Phenomenological research in educational sciences or learning how to cope with ambiguity*. Kind (p. 35). <https://k-s.be>
- Malaguzzi, L. (1996). *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education*. Ablex Publishing Corporation.
- Peleman, B., & Boudry, C. (2014). *Schoolkinderen en hun opvang. Wat leren ze ons over kwaliteit?* (p. 168). VBJK. <https://vbjk.be/storage/files/1730e263-51c7-45a2-82da-fa67c5e67dd0/rapport-schoolkinderen-over-hun-opvang-wat-leren-ze-ons-over-kwaliteit.pdf>
- Rinaldi, C. (2021). *In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning* (Second edition). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Rose, G. (2016). *Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials* (4th edition). SAGE Publications Ltd.
- UN Commission on Human Rights. (1990). *Convention on the Rights of the Child* E/CN.4/RES/1990/74. <https://www.refworld.org/legal/resolution/unchr/1990/en/47325>
- van Daele, S. (2021). Pedagogisch documenteren. Een methode om te luisteren, te vertragen en in gesprek te gaan. Pedagogisch documenteren. *Kleuters en ik: ervaringsgericht werken met jonge kinderen*, 12-15.
- van Daele, S., & Piessens, A. (2021a). *Onderweg. Hoe kinderen op de vlucht hun schooltijd en hun vrije tijd beleven* [Informatieve website]. Onderweg. Hoe kinderen op de vlucht hun schooltijd en hun vrije tijd beleven. <https://onderweg.kdg.be/over>
- van Daele, S., & Piessens, A. (2021b). *Onderweg. Hoe kinderen op de vlucht hun schooltijd en hun vrije tijd beleven*. (p. 78). Karel de Grote Hogeschool.
- van Daele, S., & Piessens, A. (2023, juni). De school als leefomgeving. Hoe kinderen op de vlucht houvast zoeken op school. *Welwijs*, 2(33), 20-24.
- Velasco, M. L., Berckmans, I., O'Driscoll, J. V., & Loots, G. (2014). A visual narrative research on photographs taken by children living on the street in the city of La Paz – Bolivia. *Children and Youth Services Review*, 42, 136-146. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.04.006>

Ontwikkeld in het kader van het AMIF-project "Kind in een asielcentrum: kansen van kinderen en gezinnen versterken in de praktijk" (2023-2025) in opdracht van Fedasil en in samenwerking met het Rode Kruis, Croix Rouge en Caritas

